

Şehrin Nafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 6 • SAYI: 11

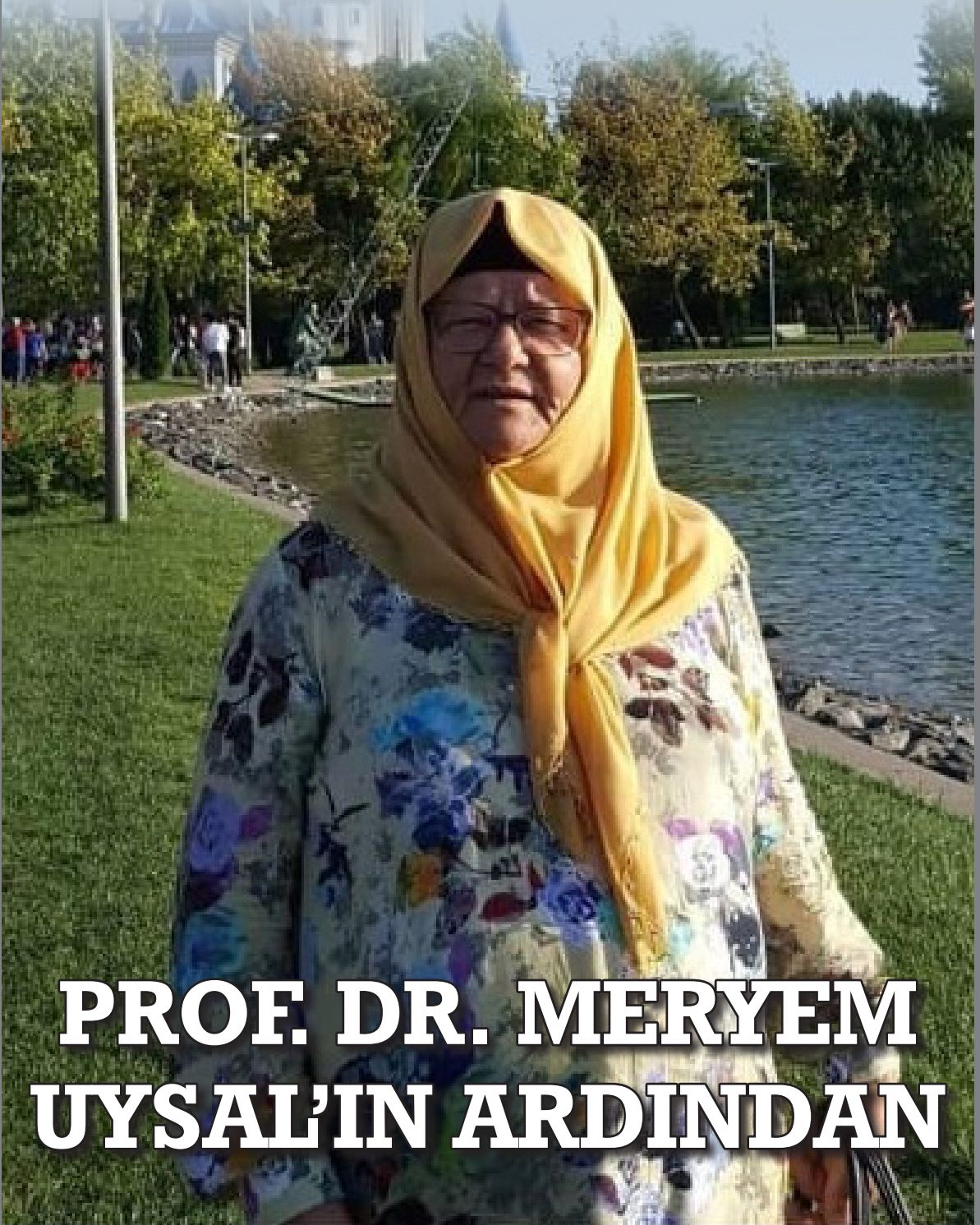
HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

19 NİSAN 2024 CUMA

KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

**PROF. DR. MERYEM
UYSAL'IN ARDINDAN**

KUL İLE BAYRAMLAŞMAK YERİNE HAK İLE BAYRAMLAŞMA

**ANUŞ
GÖKCE**

İçimizde öyle insanlar var ki son demlerinde yâri daha çok özlerler, her vakit onunla bir olmak isterler. Bu şanslı kişilerden biri de Prof. Dr. Meryem Uysal hanımefendidir.

Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Bölümü hocalarından olan Meryem Uysal Ramazan Bayramı'na birkaç gün kala yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayıp Allah'ın emrine boyun eğdi. Dünyadaki dostlarla bayramlaşmak yerine Cenabı Hak'la bayramlaşmayı seçti. Can onun, tercih onun. Mekânı cennet olsun.

Meryem Hanım'la tanışmam hayli enteresan oldu. Bir gün Ziraat Fakültesinde okuyan oğlum bana yazarından imzalı bir kitap getirdi. Kitabı okudum ve çok beğendim. "Rengârenk" ismini verdiği ve şiirlerinin toplandığı bir kitap.

Ziraat Fakültesinde çalışan bir insanın şiirle uğraşması çok hoşuma gitti. Hassas, naif şiirler. O zamanlar Yeniğün gazetesi kültür-sanat sayfası editörüydüm. Bu sayfada kitabı tanıttım. Oğlum da gazeteyi alıp hocasına götürmüştü. Hocası telefonla arayarak teşekkür etti.

Bir sabah eşimle birlikte gazetede odamızda çalışırken görevli geldi, ziyaretçiniz var Anuş Hanım, dedi.

Allah Allah, bu saatte beni kim ziyaret etsin! Ziyaretçi bölmesine gittim, başı örtülü hoş bir hanım elinde bir buket çiçekle beni karşıladı. Teşekkür etti, çiçeği taktim etti.

Doğal olarak ben çok şaşırılmıştım. Daha önce de pek çok kitap tanıtmıştım. Ama hiçbir yazar veya şair böyle davranmamıştı. İlk defa bir yazar, kitabını tanıttığım için çiçek yaptırarak beni ziyarete gelmişti. Çok duygulan-

dım, boynuna sarıldım.

Bundan sonra Meryem Hanım'la aramızda bir ünsiyet peyda oldu. Sürekli birbirimizi arayıp hal hatır soruyorduk. Birkaç defa evine misafir olduk, dışarıda buluştuk, çay kahve içtik.

Bu arada köşe yazarı olarak Yeniğün gazetesinde yazmak istedi. Biz de Mustafa Arslan beyle görüşerek bu arzusunu yerine getirdik. Birkaç sene yazdı. Burada yaşadığı tatsız bir olay sonrası gazetede yazmayı bıraktı. Daha sonra Mut'ta bir sitede yazmaya başladı.

Hayatı

1962 yılında Mut'un Dağpazarı köyünde doğan Meryem Uysal 5 yaşına kadar köyünde yaşadı. İlk ve Orta öğrenimini Mut'ta, liseyi Adana'da okudu. Adana Kız Lisesinde yatılı olarak okumayı hak eden Meryem Uysal, babasının başka bir şehre göndermek istemesi üzerine ablasını örnek olarak alıyor ve ısrarında devam ediyor. Neticede babasını ikna ederek Adana kız Lisesine kaydını yaptırdı ve 1977-78 öğretim döneminde mezun oldu. ÖSYM'de Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesini kazanan Meryem Uysal 1983 yılında Bitki Koruma Bölümünü bitirerek 1984 yılında S.Ü. Ziraat Fakültesine asistan olarak akademik hayata başladı. 35 yıl bu görevde çalıştıktan sonra emekli oldu.

Meryem Hanım "Rengârenk" ten sonra iki kitap daha çıkardı. "Hüseyini Makamında" ve "Kalbimdeki Umut". Her iki kitabın da yayına hazırlanmasında ve son okumasında yardımcı olduk. Biz bu işleri yaparken

İÇİNDEKİLER

• KUL İLE BAYRAMLAŞMAK YERİNE HAK İLE BAYRAMLAŞMA

ANUŞ GÖKCE

• H. VELDET VELİDEDEOĞLU'NUN GÖZÜYLE: MİLLÎ MÜCADELE ANADOLU'SUNDA MİLLÎ EĞİTİM MENSUPLARI
MUSTAFA ÖZCAN

• PROF. DR. AHMET SEVGİ: DİN DE DEĞİL, DİN EĞİTİMİ VE DİN ANLAYIŞINDA REFORM LÂZİM!

MUSTAFA GÜDEN

• BAHAR, ÇOCUK İNSAN
SERPİL YALÇINKAYA

bir dostumuza yardımcı olalım dedik, hiçbir karşılık beklemiyorduk. Fakat o, emeğimizin karşılığını fazlasıyla verdi. Yattığı yerler nur olsun.

Hüseyini Makamı, daha önce Anadolu Telgraf gazetesinde yazdığı yazılardan ve şiirlerinden oluşmaktadır. Bu kitapta Göçmen Kültürüyle Anadolu kültürünün ortak ürünlerini, çarpıcı özelliklerini dile getirir. Aile büyüklerini, annesinin baba memleketi olan Kuzey Doğu Bulgaristan'da Dobruca adı verilen bölgenin en önemli yerleşim merkezlerinden biri olan yabancı kaynaklarda Dobriç, Türkçe kaynaklara Hacıoğlu Pazarcık veya Hacıoğlu Pazarı, Pazarcık veya Hacıoğlu Pazarcığı olarak anılan anne dede memleketini tanıtır.

İnsan ilişkilerini çok iyi gözlemleyen Meryem hocanın yazıları ibretliktir. Burada ideal insanın nasıl olması gerektiği vurgulanır. Bir amcasının ve yengesinin yardım severliğinden bahsederken diğer amcasının "yeğenim demekten" utanmasını dile getirerek, ideal insanın nasıl olması gerektiğini anlatır. Anne ve babasını, değirmencinin hayatını, okurken yaşadığı sıkıntıları bu kitapta dile getirerek "azmin ve sabrın her engelin üstesinden geleceğini" savunur.

Komşuluk ilişkilerine çok önem veren Meryem Uysal, yaşadığı iki apartmandaki hayatı hakkında bilgiler verir. İlk apartmanda bitişik komşusuyla dahi iletişime geçemediğinden yakınan yazar, ikinci taşındığı apartmanda komşularıyla kurduğu samimi ve daimî dostlukları anlatır.

Meryem Uysal, "Hüseyini Makamında" doğduğu yer ve 5 yaşına kadar çocukluğunun geçtiği Mut'un Dağpazar köyü ve Konarı mevkiine de yer verir.

"Türkiye'nin pek çok yerinde "Konarı" diye anılan yerler mevcuttur. Buralar, genellikle orman içindeki sulak alanlardır. Bazıları da içinde su değirmenleri bulunan vadilerdir.

İşte benim doğum yerim ve 5 yaşına kadar çocukluğumun geçtiği Mersin ili Mut ilçesinin Dağpazarı köyüne ait olan Konarı da içinde aileme ait iki adet su değirmeni bulunan ve çeşit çeşit meyve ağaçlarının olduğu güzel bir vadi idi.

Kış köylerinde iki katlı muhkem evlerinde geçiren ailem yaz boyu Konarı'daki derme çatma bir çardakta kalır ve değirmenleri çalıştırırlardı. Dedem genellikle Mut'ta kalır, babaannem ve babam ise Konarı'da değirmen-

lerle meşgul olurlardı. Annem bahçe işleri ve yemekle ilgilenirken biz çocuklar da getir götür işlerine koşardık... (s.52 vd.)

Günümüzde Konarı'nın büyük bir kısmının su altında kaldığını ifade eden Meryem Uysal, burada geçirdiği anıların ömrünün en güzel anıları olarak kaydeder.

İngilizce Öğrenim hayatından kısa kısa

Meryem Hanım okul hayatından bahsederken ne kadar zor şartlar altında okuduğunu dile getirir.

"Ortaokul

Ortaokula geç kaldığım için beni Fransızca sınıfına yazmışlardı. İkinci sınıf olan abim çalışkan bir öğrenci olduğu için hocalarla görüşmesi sayesinde İngilizce sınıfına yazıldım. Lise

Lise eğitimini parasız yatılı olarak kazandığım Adana kız Lisesinde devam etti. O yörenin en iyi okuluydu. İngilizce öğretmenimiz çok donanımlı bir hanımdı. Dersler çok ağırdı

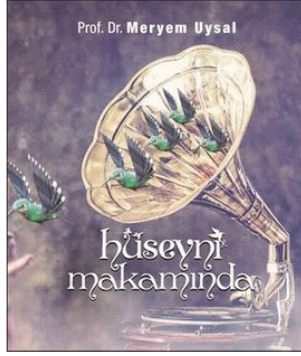
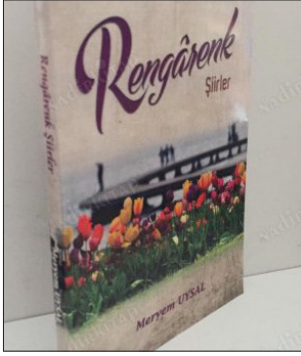
Üniversite

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesine geline ilk yıl bir kur sınavına girdik. Ben muaf olamadım ama nasıl olduysa A ve B kurlarını atlayarak C kuruna devam ettim. Bir yılın sonunda o kuru da tamamladım.

Yüksek Lisans

Yüksek Lisansa başlayınca Hocam Doç. Dr. İrfan Tunç beni İngilizce öğrenmem hususunda uyardı. Hemen İngiliz Kültür Derneğine yazıldım. Fiyatla dudak uçuklatan cinstendi. Annem ve babam bu ayrıcalığı benden esirgemedi.

Kursun haricinde okulda da İngilizce çalışıyordum. Bir yandan kelime ezberlerken bir

yandan da İngilizce kitapları çeviriyordum. 6 ay gibi kısa bir zamanda ben bir eser okuyup çevirebilecek kadar ilerledim.

Selçuk Üniversitesi

1984 senesinde S.Ü. Araştırma Görevlisi olarak başvurmuştum. İşe girdikten sonra kendime bir kurs aradım ama bir sonuç alamadım.

Doçentlik Dil sınavı

İlk sınavda 53 puana aldım. Sıkı bir çalışmayla ikinci sınavda 82,5 aldı. Diğer arkadaşlarım da 70 aralık dil sınavını verdiler.

Konuşma Dersleri

Catrin ve Amy adlı iki yabancı öğrenciden konuşma dersleri aldım, İngilizce seri olarak okuyup yazabiliyordum. Uluslararası bir konferansta İngilizce sunum yaptım. Sunumum hiçbir harfi değiştirilmeden İngiltere'nin en ünlü dergisinde yayınlandı..." (s.102 vd.)

Meryem Uysal, makalesinin sonunda ortaokulda başlayıp da Üniversite hayatında da devam eden İngilizce derslerinin neden başarısız olduğunu sorgular.

Üçüncü kitabı "**Kalbimdeki Umut**" ise sevinçleri, heyecanlarını, üzüntülerini, kırgınlıkların, ümitlerini, hayal kırıklıklarını ve özlemlerini dile getirir. Ne kadar hayal kırıklığına uğrarsa uğrasın Meryem Hanım hassasiyetinden hiçbir şey kaybetmez. O yine hayat dolu, affedici ve insanları sevmeye hep hazır. Hayal kırıklıklarının üzerine bir sünger çeker, geleceğe yönelik planlar yapar, şiirler yazar.

Kayıp Sevgi

Dışı yılların içinde kayıp
İçi ise hep benimle olan

Böyle sevildiğinden haberin yok muhtemelen
Anlamak zor hakkın var
Ben bile beni anlamazken
Ne bekleyebilirim ki senden

Ödülü vardır hiç şüphesiz

Karşılıksız sevmenin, ikbal beklemeden

Sevmenin kendisi yetmez mi?

"Seversin, kavuşamazsın, aşık olur" demiş

Aşık Veysel

Acı, hasret tamam, cefa maalesef

Cefa için beraberlik gerekir

Bense yıllar var senden bîhaberim

En son sadece bir resim...

Başka türlü böyle temiz kalır mıydı bu sevgi?

Platonik mi platonik...

Kalbin en derin yerinde

Şüphesiz ki çok kıymetli

Çünkü o sadece sevgi...

Çıkarırsız, ihtimamlı ve kocaman

Bölünse tüm dünyaya yetecek sanki.

(Kalbimdeki Umut, s.18)

Meryem Uysal şiirlerde kendisini şöyle tarif ediyor:

"...Mehmet ve Saadet'ten olma

Dağpazarı köyünde doğma

Cumhuriyet ilkokulu mezunu

Mut Ortaokulu'ndan çıkma

Sonrası gönüllü gurbet

Kırk yıl hesap et

Yaşım 53

Gurbet olmuş benim sılam

Sılamısa içimdeki gurbet..." **(Kalbimdeki**

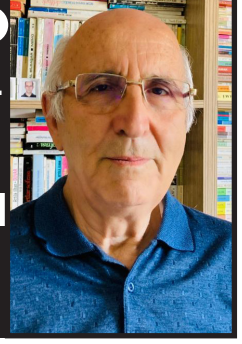
Umut, "İçimdeki Gurbet", s.40)

SONUÇ

Prof. Dr. Meryem Uysal bedenen belki öldü. Fakat arkasında bıraktığı eserler onu ölümsüzleştirdi. Yıllar sonra bir okur onun kitabını eline aldığı zaman, Meryem hanımı hayırla yâd edecektir. Ayrıca sevenlerinin gönlünde taht kurmasını bilen Meryem Uysal, oradan hiç inmeyecektir.

Meryem hanıma tekrar rahmet dilerken, kızı Elif ve torunu İnci'ye de Allah sabırlar versin.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun Gözüyle MİLLİ MÜCADELE ANADOLU'SUNDA MİLLİ EĞİTİM MENSUPLARI

**MUSTAFA
ÖZCAN**

GİRİŞ

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu (24 Ağustos 1904, İstanbul; 24 Şubat 1992 İstanbul) ülkemizin en gözde hukukçularındı. Türk hukuk tarihinde yeri doldurulamaz kişilerdendir. Annesini kaybettiği zaman on yaşındadır. Bir yıl sonra Yozgat Lisesi'ne yatılı öğrenci olarak girmiştir. Ailesi Çorum'dadır. O dönemde Çorum- Yozgat arası iki günlük yoldur. Sabah erkenden yola çıkılır, bir gece Alaca kasabasında handa kalınır. Ertesi günü devam edilen yolculuk sonunda Çorum'a varılır. Bu zor şartlar altında okuyan Hıfzı Veldet'in Millî Mücadele tarihimize ilgili anıları hem öğretici hem de tarihe ışık tutucu mahiyettedir. Yaşadığı dönem itibarıyla Millî Eğitim mensuplarına yönelik tespitleri dikkat çekicidir. Yazarın öz yaşam öyküsü, eserleri ve yazıları hakkında yukarıda sözü edilen kitabının arkasındadır. Dolayısıyla buna dair bilgi verilmeyecektir. Ancak Ankara Lisesi'nin 11. Sınıfında iken Büyük Millet Meclisi'ne girdiği memurluktan lise öğrenimini tamamlamak için ayrıldığını vurgulamak gerekir. Zira Millî Mücadele anılarında zaman zaman buna değinmek zorunda kalmıştır.

İlk olarak Yozgat'taki millî eğitim mensuplarına ve okullarına bakalım

Eğitim ve Öğretim Yolculuğu Yozgat'tan başlar

1919 yılsonu sınavları biter. Onuncu sınıfa geçmiştir. Henüz on beş yaşında olmasına rağmen ülke sorunlarıyla çok ilgili ve bilgilidir. Arkadaşlarına da aydınlatmaktan hoşlanır. Millî Mücadele sırasında Yozgat Lisesi'ndedir. Sınıflarında on iki öğrenci vardır. Yaşları on yediden yukarıda olan arkadaşları Birinci Dünya Savaşı'nın son yılında askere alınmışlardır. Bu yüzden öğrenci sayısı azalmıştır. Öğretmenlerinin çoğu milliyetçidir. Milliyetçilik o yılların en gözde fikir akımlarından biridir.

Öğrencilerin durumu için şunlar söylenebilir: Yatılı öğrenciler, sabah kahvaltısında mercimek çorbası, yemeklerde ise kuru fasulye ve bulgur pilavı çıktığı günler çok sevinirler. Yalnızca bir de üzüm hoşafı verirlerde mutluluk-

ları daha da artar. Ekmek kara, kimi zaman çamur gibi çıkar. O zaman sadece kabuklarını yiyebilirler. Onu da bulamayıp süpürge tohumu, hatta bir gün öğle ve akşam sadece haşlanmış kara kabak yedikleri olmuştur.

Sınıflar petrol lambalarıyla aydınlatılır. Bir ara petrol da biter. Bu sefer gece etütlerinde, haşhaş yağının ışığında ders çalışırlar. İki öğrenciye bir kandil verirler. Saç sobalarda yakılan odunlarla ısınırlar. Odun bulamadıkları zaman çer çöp, kâğıt, tahta parçalarıyla idare ederler. Sobanın saman alevinden farksız gürültülü yanışından yararlanmaya çalışırlar.

Okullarına İstanbul'dan ve başka illerden parasız yatılı olarak sık sık şehit ve göçmen çocukları gönderildiğini belirten yazar, İstanbul'daki çeşitli olumsuzlukları ta Yozgat'tan duyduklarını söylemektedir.

Yozgat Lisesi o yıllarda öğrenim ve öğretim bakımından güçlü bir okuldur. Bunun başlıca sebebi, Balkan Savaşı'nda elimizden çıkan Üsküp'ün çok değerli öğretmenleriyle açılmış bir lise olmasıdır. Öğretmenleriyle birlikte, babaları Balkan Savaşı'nda şehit düşmüş çocuklar da parasız yatılı olarak bu liseye gönderilmiştir. Bu çocuklarda Rumelili olmanın bir üstünlük duygusu vardır. Bazen Anadolu'luk-Rumelilik kavgası yaşanır öğrenciler arasında.

1919 Haziran'ın sonunda Yozgat'taki okulun lise bölümü kaldırılmış yalnız ortaokul kısmı bırakılmıştır. Bu sebeple açıkta kalan yirmi beş kadar yatılı öğrenci Ankara Lisesi'ne aktarılır. "Tatar arabası" adı verilen yavaş yük arabalarından çift atlı beş araba kiralanır. Her arabaya beşer altışar öğrenci bindirilerek, bir hayli tehlike yolculuktan sonra Ankara'ya varılır. Öğrencilerin başında müdür yardımcısı vardır. Yozgat'tan ayrılışlarının altıncı gününde Ankara'ya varıp Ankara Lisesi'ne yerleşirler. Yazar eserinin burasında okulun muhitini, Ankara'nın halini, binanın özelliklerini nakletmektedir. Ankara'nın nüfusu yirmi beş bin

kadardır. Kayseri, Kırşehir, Çorum ve Yozgat mutasarrıflıkları bu vilayete bağlıdır. Yozgat ise on üç bin nüfuslu bakımsız bir kasabadır. Ankara Lisesi'nde Hıfzı Veldet'ten daha yüksek sınıflardan ve kendi sınıfından kimi öğrenciler, 1920 yazında okulun tatil aylarında, gönüllü olarak Kuva-yı Milliye'ye yazılıp Demirci taraflarında savaşlara katılmışlardır (s.157). İçlerinde birkaç arkadaşla onu on sekiz yaşında olmadıkları için kabul etmemişlerdir. Gidenlerden ikisi şehit düşmüştür. Bunlar on ikinci sınıftan Salih, sınıf ve sıra arkadaşı Ahıskalı Tahsin'dir. Mustafa Kemal Paşa, 30 Aralık 1919'da yani Ankara'ya gelişinin üçüncü günü Liseyi ziyaret eder, okulun giriş holünde toplanan öğretmen ve öğrencilere kısa bir konuşma yapar. Konuşmasını bitirdikten sonra müdür odasına gider, öğrenciler de sınıflarına döner. Bir ara Büyük Millet Meclisi'nde görev alan Hıfzı Veldet, okula devam etmeye karar verir. O zaman henüz on yedi yaşındadır. Cudi Bey adlı müdür görevinden ayrılır, yerine Ali Haydar Bey isminde yeni bir müdür gelir. Ali Haydar Bey, orta kısımda tarih derslerine girer. Bir ay geçmeden yemekler bozulur, okulda disiplin kalmaz. Yüksek sınıf öğrencileri şikâyetlerini dile getirir de onları odasından dışarı çıkarır yani kovar. Daha başka olaylar da öğrencilerin sabırlarını taşır ve kendisini Millî Eğitim Bakanlığı'na şikâyet ederler bir dilekçeyle. Hıfzı Veldet'in yazdığı dilekçeyi on iki arkadaş imzalar. Müfettiş gelir, soruşturma yapılır, hesaplar ve defterler incelenir, sonunda müdür kusurlu bulunarak, maaşından bir haftalık kesinti cezasına çarptırılır. Ne var ki okulda hiçbir düzeltme, iyileşme olmaz. Ali Haydar ise dilekçeyi imzalayan öğrencilere alabildiğine baskı yapar. Neticede Millî Eğitim Bakanlığı'ndan umudunu kesen öğrenciler, bu defa doğrudan doğruya Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na başvururlar. O yıllarda halk şikâyetlerini bu başkanlığa bildirebilmekteydi. Çünkü Hıfzı Veldet'e göre orası yalnız yasama organı değil, aynı zamanda yürütme organıdır (s.167). Özel Kalem Müdürü Hayati Bey, bunu doğrudan doğruya "Maarif Vekili Rıza Nur Beye" gönderir. Rıza Nur, dilekçeyi okuyunca küplere biner, lise öğrencilerinin; bir bakanı TBMM Başkanlığına şikâyet etmemesi gerekir diye düşünür.

Bir gün okula Ankara Maarif Müdürü Hilmi Bey başkanlığında birkaç müfettiş gelir. Sabahdan akşama kadar dilekçede adı geçen elli

öğrenciyi birer birer sorguya çekerler. İçlerinde Hıfzı Veldet'in de bulunduğu on iki kişiyi ayırıp bunlardan ertesi günü Maarif Müdürlüğü'nde bulunmaları istenir. Bu defa orada da yeni bir soruşturma başlar. Çünkü Ali Haydar Bey yani müdür, ilk şikâyet dilekçesine imza koyan on iki kişi için "Hep bunlar karıştırıyor. Bunların hepsi Bolşevik" demiştir. Soruların bizzat Rıza Nur tarafından hazırlandığını Maarif Müdürü söyleyerek, dosdoğru cevap vermelerini ister öğrencilerden...

Birkaç gün sonra da okula Bakanlığın, "landon" veya "fayton" dedikleri atlı arabasıyla (henüz Bakanlıkların otomobilleri yoktur) Maarif Vekili Rıza Nur Bey gelir ve yukarı kat holde, dilekçede imzası bulunan öğrencileri toplar. Elindeki kâğıttan kararı okur. Karar şöyledir: Yüksek sınıflardan dilekçede imzası bulunan altı öğrenci, okuldan kesin olarak çıkarılacak, içlerinde Hıfzı Veldet'in de olduğu öteki altısı da "Konya Sultanisi" ne sürülecektir. Diğer bütün öğrencilere de "tekdiri aleni" cezası verilecektir. Hıfzı Veldet ve arkadaşları çalışkan oldukları için bu defalık affedilip başka liseye yani Konya'ya gönderilmişlerdir. Sonradan öteki arkadaşları da affedilip, kimisini Kastamonu Lisesi'ne, kimisini de öğretmen okuluna yollamışlardır. Maarif Vekili Rıza Nur Bey, elindeki kâğıttan kararı okuduktan sonra bir de konuşma yaparak, müdüre mutlak itaat lazım geldiğini, icap ederse bütün öğrencileri kovarak başka yerden öğrenci getireceğini de belirtir. Hıfzı Veldet şöyle der bu konuda: "Ne hazindir ki, Yozgat Lisesi'nden beri Millî Mücadele ile yakından ilgilenen, (...) o kutsal mücadeleye eylemli olarak katılmak için Kuva-yı Milliye'ye başvuran (...) gidip yaralı ve gazi olarak okula dönen" öğrenciler ceza görmüş, buna karşılık "dalkavukluk, yaltaklık edenler, ispiyonluk yapanlar el üstüne tutulmuştur". (s.171)

Öğrencilere "sürgün" ve "tard" kararlarını tebliğ eden Bakan'ın gidişinden sonra okul müdürü hemen bütün hademeyi toplar, çarşaf getirtir, yatakhane dolaplarındaki eşyayı çarşafıya doldurarak bohça yaptırır, bunları ve boş bavulları, öğrencilerin ellerine vererek, onları polis eşliğinde faytonlarla istasyona gönderir. Elleri de bedava tren bileti yerini tutan pasolar verir. Görülüyor ki bunların hepsi önceden hazırlanmıştır. Bir an önce gitmeleri gerekli görülmüştür. Hıfzı Veldet'e okulun karşısındaki Numune Hastanesi'nde hasta yatan küçük kardeşi Fahri'yi görmesine bile izin

verilmemiştir. Hastaneye doğru koşmak isteyince Müdür Ali Haydar, "Polis Efendi, sonra mesul olursunuz, bunu bir yere bırakmayın" diye bağırır ve polis de Hıfzı Veldet'i zorla arabaya sokar yahut bindirir.

O zamanlar trenler odunla işlemedir. Ankara'dan Konya'ya üç günde varılmaktadır. Kimi zaman geceleri yol alınmaz. Nitekim Eskişehir'de bir gece konaklanmış ve sonra yola devam edilmiştir. Trende kalorifer yoktur, Kasım ayı sonları olduğu için bir hayli üşümüşlerdir.

Konya Sürgün Geliş

O sırada Konya Lisesi Müdürü Mustafa Nuri Bey'dir. Onu ve arkadaşlarını "Efendiler, biliniz ki burası son merhalemdir" şeklinde sert sözlerle karşılaşmıştır. Öğretmenler bu gelen sürgün öğrencilere sıcak yaklaşamamışlar, onlardan hep uzak durmuşlardır. Konyalı öğrenciler bu müdüre "Teneke" lakabı takmışlardır (s.178). Aradan iki ay geçer. İlk sınavlar yapılır. Gelen öğrencilerin hepsi iyi notlar almışlardır. Sınıf-taki günlük ödevlerde de başarılıdır. Bir gün Arşimed lakabını taktıkları Cebir öğretmeni-ki şakacı ve babacan bir insandır- Hüsnü Uluğ, dayanamayıp onlara "Neden buraya geldiniz?", "Neden sizi sürgün ettiler? Şu işin esasını bir anlatın" der. Ankara'daki müdür için de "Ha, şu Laz Haydar mı, şimdi anladım" diyerek bu öğrencilere yakınlık gösterir.

Hüsnü Uluğ, Ankara Lisesi Müdürü Ali Haydar'ı İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'ndan tanımaktadır. Sınıf arkadaşıdır. Durumu öbür öğretmenlere anlattığı için öğretmenlerin bu öğrencilere karşı davranışları değişir. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Konya Lisesi'ndeki öğretmenlerinden Fizikçi Salih Şevket Bey (Yozgat Ortaokulu'nda tabiat bilgisi öğretmenidir) ile Geometri öğretmeni Hilmi Erdim Bey'in kendilerinin yetişmesinde aynı bir özen gösterdiklerini belirtmektedir.

Hıfzı Veldet'in tanıdığı ya da hatırladığı Konyalı arkadaşları ise Sadi Irmak, matematik öğretmeni olan Nuri, Konya Barosu Başkanı olan Tahir, ileride sanat tarihçisi olacak Burhan Toprak'tır. Resme çok meraklı bir öğrenci olan Hıfzı Veldet, Ortaokuldan beri resim dersinden hep birincilik aldığını söylemekte ve bu arada küçük bir atölyesinde özel dersler veren ressam Sami Bey'i de bu tanıdıkları arasına eklemektedir. (s.176)

Birinci ve İkinci İnönü Savaşlarının kazanıldığını Konya'da duyan yazar, bir süre sonra hastalanır. Geometri öğretmeni Hilmi Erdim

Bey'in yardımı ve direktmesi ile onu okuldan alıp 27 Mart 1921'de Numune Hastanesi'ne yatırılır. Hastane başhekimisi Dr. Rifki Bey'dir. İlk gün on yedi yaşında olan bu gencin saçlarının kesilmesini emreder. Ancak o razı olmaz. Başhemşire Fatma Hanım'ın hoşgörüsü ile bu sorunu aşmıştır.

Zatürre olmuştur. Tehlikeli bir hastalıktır bu. O yıllarda antibiyotikler henüz bilinmemektedir. Okul doktoru, hükümet tabibi olan Ömer Efendidir. Hıfzı Veldet'ten ümidi kesmiştir. Onu teselli eder. Ne var ki, bu konuşmadan on gün sonra resmi bir görevle gittiği bir köyde hastalanır ve sonra zatürreden ölmüştür. Kendisi ise daha önce sözünü ettiği Hilmi Erdim, Salih Şevket ve Hüsnü Uluğ'un yardımlarıyla kaldırıldığı hastanede iyileşir. Hatta yılsonu sınavlarında ikinci olur. Akli Ankara'ya dönmekte olan Hıfzı Veldet, Dr. Rifki Bey'den aldığı raporla bu isteğini gerçekleştirir. Kırşehirli arkadaşı Hüseyin Avni Bey'le Ankara'ya dönerek Taşhan'daki Adalet Oteline yerleşir. Hüseyin Avni Bey, ileri yıllarda edebiyat öğretmeniliği yapacak olan, yumuşak bir insandır. Konya'da bir kez Mevlevi ayinine, Konyalı bir arkadaşının iltimasıyla girebilmiş ve ayini zevkle seyretmiştir. Meram deresini unutamayan Hıfzı Veldet, Konya'da bulunduğu süre içinde oraya ancak iki defa gidebilmiştir. En büyük zevkinin de Alaeddin Tepesi'ne sık sık çıkmak, ayrıca Selçuk kalıntılarını, Selçuklu sultanlarının mezarlarını ziyaret etmekte olduğunu söylemektedir. (s.175).

İkinci Defa Ankara

Aradan geçen zamanda Ankara'da Milli Eğitim'de değişiklikler olmuştur. Öncelikle Rıza Nur, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılmıştır. Yerine Hamdullah Suphi (Tanrıöver) getirilmiştir. İlk iş olarak Büyük Millet Meclisine gidip Çorum Milletvekili Abdurrahman Dursun Bey'i bulurlar. Abdurrahman Bey, babasının arkadaşısıdır, kendisinin Ankara Lisesi'nden edebiyat öğretmeni. Durumu anlatırlar. Abdurrahman Bey, Hamdullah Suphi Bey'in yanına girer çıkar. Az sonra onları çağırırlar. Hıfzı Veldet, hastane raporunun Bakan Hamdullah Suphi'nin elinde olduğunu görmüştür.

Hamdullah Suphi, kendilerini hoş ve sevecen bir şekilde karşılamış, onları Ankara Sultanisi'ne yeniden alacağını bildirmiştir. Bu arada resmi yazışmalar tamamlanır. Akşamüstü "Gidin, Kazım Nami Bey'den emrinizi alın" der. Kazım Nami (Duru) o sıralarda Ortaöğre-

tim Genel Müdüdüdür. Kazım Nami Bey, onları sert karşılar. Onlara okulda "Bakın biz nasıl geri döndük" gibi davranışlara girmemelerini tembih eder. Kendilerini Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne yeni atanmış olan Hakkı Baha Bey'in odasına götürür. Ona da "İşte rapor, Vekil Beyefendi'nin emriyle Ankara Sultanisi'ne alınacaklar. Ahval ve hareketlerine dikkat edilerek en ufak bir uygunsuzlukları görülürse, vekâlete bildirilsin diye Ankara Sultanisi Müdürlüğü'ne bir tahrirat yazınız. Ve imzalayıp gönderiniz" deyip gider. (s.183). Kazım Nami Bey'in Hakkı Baha Bey'e yaptığı uyarı, büro şefi Bekir Bey'in sağlık konusuna dikkat edilmesi şeklinde anlaması ve yazması ile sonuçlanır. Bu durum, Hıfzı Veldet ve arkadaşının çok işine gelir. Başka bir ifadeyle bürokraside bazı sözlerin dikkatsizlik yüzünden nasıl değiştiğini gösterir.

Ankara Lisesi Müdürü Ali Haydar Bey, resmi yazıları okuyunca öfkesinden kıpkırmızı kesilmiştir ama onlar yokken daha başka rezaletleri ortaya çıktığı için onu ortaokul öğretmenliği ile liseden uzaklaştırmışlar. Yerine Nafi Atuf (Kansu) atanır. Daha sonraki yıllarda da "bir daha milli eğitim mesleğinde çalışılmamak üzere" işine son verilmiştir. Rıza Nur'a yaklaşarak, Ankara Lisesi'nden sürdürdüğü öğrencilerin çoğu, Milli Eğitim mensubu olmuş, genel müdürlük, müfettişlik, öğretmenlik yapmışlardır. Hatta içlerinde okudukları okula müdür olanlar (Cemal Gökçe, Mehmet Doğan gibi) bile vardır. Onu yatılı öğrencilikten çıkarıp Çorum'a, babasının yanına gönderen Ali Haydar Bey ise yalnızlık ve sefillik içinde vefat etmiştir. (s.185).

Güvenli Liman Kayseri

Ankara'nın düşman istilâsına uğrayacağı ihtimalini karşı birtakım önlemler alınır. Okul Müdürü Nafi Atuf, Velidedeoğlu'nun çok sevdiği ve saydığı kibar bir insandır. Bir gün öğrencileri toplar ve iki gün sonra Kayseri'ye doğru yola çıkılacağını söyler. Kağnılarla yapılan bu yolculuk Kırşehir üzerinden tam on üç gün sürer. Kayseri'de lise binasına yerleşirler. Bu yolculukta sıtma nöbetleri yeniden depresmiş ve onu bitkin hale getirmiştir. Kayseri'nin havasını da hiç kaldıramayan Hıfzı Veldet'e, okula gelen doktor, "Deniz kenarına gitmesi lazım" şeklinde bir rapor verdiği için Türkiye'nin tek lisesi olan kıyı şehri Trabzon Lisesi'ne gönderilir. Bunun için eline gerekli belgeler verilmiştir. O sıralarda on ikinci sınıftadır ve Liseyi bitir-

meği çok istemektedir. Öğretmen okulundan resim öğretmeni Şevket Bey, ailece Merzifon'a gitmektedir. Onun kiralamış olduğu tenteli yaylıda Hıfzı Veldet'e de yer vermişlerdir. Kayseri'den Yozgat'a dört günde gelir. Oradan Alaca'ya bir günde ulaşmıştır. Yozgat'ta eski okulunu ziyaret eder. Bu okulda 1915-1919 yıllarında tam dört yılını geçirmiştir. Alaca'da (eski adı Hüseyinâbad'tır) 45 gün Kaymakamın isteği üzerine orada Tahrirat Kâtibi Vekilliği yapmıştır.

Doktor raporlarını alarak, Alaca'dan sonra Çorum, Merzifon, Kavak yoluyla Samsun'a, oradan da Friji adlı vapurla iki günde Trabzon'a varır.

Yeşil Trabzon'da Geçen Günler

Bozkırlardan, yeşilliği az mekânlardan gelen Hıfzı Veldet'e Trabzon bir gül bahçesi gibi görünür. Okul da çok güzeldir. Bahçesi portakal ağaçlarıyla doludur. Okulun önündeki meydana "Kabak Meydanı" denilmektedir.

Trabzon Lisesi'nde, Türkistan'dan gelmiş olan Behram Lütfi ve Mecit adlarında iki öğrenci vardır. Bunların yabancı dil bilgileri ve kültürleri Hıfzı Veldet ve arkadaşlarından çok daha ileridedir. Behram Lütfi ayrıca, okulun büyük salonunda duran piyanoda klasik parçalar çalar. Sonradan ayrılp gider. Mecit ise Türkiye'de kalarak orta ve yükseköğrenimini ülkemizde tamamlar. Daha sonra üniversite öğretim üyeliğinde bulunacaktır.

Hıfzı Veldet, Trabzon Lisesi'ndeki bir de Burhan adında bir arkadaşından bahsetmektedir. Almancası fevkalâdedir. Hıfzı Veldet, biraz da onun etkisiyle bildiği Fransızcanın yanına Almanca'yı da eklemeye çalışır.

Trabzon Lisesi Müdürü Ali Canip (Yöntem) Bey'dir. Yazar, onun adını daha Yozgat Lisesi'ndeyken Ömer Seyfettin'in adıyla birlikte duymuştur. Ali Canip Bey, aynı zamanda edebiyat öğretmenidir. Fakat derslere çok az gelir. Aslında Hıfzı Veldet'in sevdiği ve saygı duyduğu bir öğretmen, bir idarecidir. (s.199).

Fransızca öğretmeni Nizamettin Bey'dir. Murat Uraz da orada öğretmendir. Nizamettin Bey, Trabzon'da **Anadolu** adlı bir edebiyat dergisi çıkarmaktadır. Bu dergi tutunmuştur. Veldet o sıralarda henüz on sekiz yaşını doldurmamıştır. Tam da o tarihlerde Reşat Nuri'nin **Çalikuşu** romanı yayımlanır. Nizamettin Bey'in isteği üzerine romanın kahramanı Feride'nin psikolojisini irdeleyen bir ödev hazırlamıştır.

Nizamettin Bey'den sonra edebiyat öğretmeni müdür yardımcısı Murat Uraz olur. İlerleyen yıllarda İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne getirilecektir. "Kara Murat" diye anılmaktadır. Öğrencilerin çok sevdiği bu yumuşak insanın dikte ettirdiği Divan edebiyatı notlarını uzun müddet saklamıştır Hıfzı Veldet. . .

Trabzon Lisesi'nde unutmadığı anılardan birisi şöyledir: Din bilgisi öğretmeni Oflu Recep Efendi, bir gün din dersleri programına göre evlenme ve boşanma kurallarını işlemektedir. Hıfzı Veldet de kendisine "Millî Mücadele bir cihat mıdır?" diye sormuş, "evlilikte ilk gece" konusunu anlatan hocasının söylediklerini yersiz ve yakışsız bulmuş, onunla tartışmış, çok öfkelenen Recep Efendi, onu sınıftan dışarı çıkarmak istemiş, çıkmayınca da kendisi çıkıp gitmiştir. Öğretmeni Hıfzı Veldet'i, "Dine, Kur'an'a küfretmek, öğretmene karşı gelmek"ten okuldan "müebbet olarak tard" edilmek üzere disipline vermiştir. Olaya Ali Canip Bey el koymuş, yaşananları öğrencinin de ağzından dinlemiş, öğretmene karşı gelmeyecek çıkması gerektiğini söyleyerek onu azarlamıştır. Ancak disiplin kurulundan onun tard edilmesini de önlemekten geri kalmamış, sadece öğretmene karşı gelmekten dört izinsiz cezası ile kurtulmasına yardımcı olmuştur.

Hıfzı Veldet'e göre din dersi öğretmeni hem cahil hem yobazdır. Kaba ve acımasız bir adamdır. Aradan bir ay bile geçmemiş, başka yere atanmıştır. Öğrenciler, aydın kafalı müdürün onu okuldan uzaklaştırdığını söylemişlerdir. Kısacası Hıfzı Veldet, Ali Canip'e minnet borcu olduğu kanaatindedir. O olmasaydı, liseyi bitiremeyeceğini ifade etmiştir. 1968 yılında eşiyile birlikte İstanbul'da Kızıltoprak'taki kızının evinde Ali Canip'i ziyaret ederek saygı ile elini öpmüştür. Bu ziyaretten birkaç ay sonra Ali Canip Bey vefat etmiştir. Hıfzı Veldet 1922 yılı sonunda bütün sınavları geçmiş, Trabzon Lisesi'nin fen bölümünü "pekiyi" derecesiyle bitirmiştir. Trabzon'a geldiği vapurla İstanbul'a dönmüştür. Kendisini altı yaşından beri görmemiş olan dayısının evine gider.

İstanbul'da tahsilini sürdürmek ister. Eskiden beri mühendis olmak arzusunu besleyen Hıfzı Veldet, İstanbul'da Ankara Lisesi'nin gündüzlü öğrencilerinden Raşit (Börekçi) ve Rifat (Pilavcı) ile karşılaşır. Onlarla birlikte Mühendis Mektebi Âlisi'nin giriş sınavlarına katılır. Sınava giren pek çok aday vardır. O tarihte bu

yüksek mühendis okulu parasız yatılıdır. Üçü de sınavları kazanırlar; fakat o yıl yatılı öğrenci alınmayacağı, yalnız gündüzlü öğrenci alınabileceği bildirilir. Bunun üzerine Raşit ile Rifat bir pansiyon kiralayarak okula gündüzlü olarak devam etmeyi kararlaştırırlar. Hıfzı Veldet ise ekonomik zorluklar yüzünden bunu yapamaz, dayısının evi olan Şehremini'nden Yıldız'a gidip gelemez. Hâsılı mühendislik tahsili kursağında kalmış olur.

Sonuç

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, kitabında ilkokuldan üniversiteye kadar süren hayatından kesitler sunmuştur. Sadece milli eğitime ve onun güzide mensuplarına yönelik açıklamalarla yetinmemiş, memleketin o günkü güç şartları altında nasıl düşman istilasından kurtulduğuna da tanıklık etmiştir.

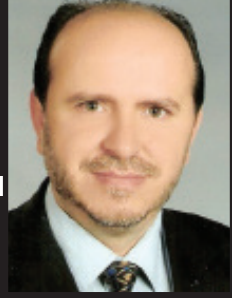
Hıfzı Veldet, iki defa ilk Büyük Millet Meclisi'nde kâtip olarak görev almış, dönemin ünlü şahsiyetlerini bizzat görmüş, ülkenin kurtuluşuna yönelik çalışmaları yakından izlemiştir. Hatta devlet yönetiminin ana damarlarını oluşturan yapının bir parçası olmuştur.

Hem Anadolu'da hem İstanbul'da yabancı milletlerin güçlerine karşı verilen mücadeleye eserinde yer vermiştir.

Yazarın kitabında Millî Mücadele şartları da anlatılmaktadır. Ulaşımı, imkânsızlıkları, yokluk ve yoksunlukları bizzat öğreniyoruz. Milli Eğitimimizin durumunun gözler önüne serildiğini görüyoruz. O günkü eğitimimize örnek olsun şu cümleyi verelim: "O günkü eğitimizde, kıyı şehirlerin tek Trabzon'da Lise vardı". Ankara'daki Millî Mücadele hükümetini ve Büyük Millet Meclisi'nden gelecek haberleri sık sık takip etmiştir. Bulduğu her ortamda bu mücadeleden haberler almaya, gelişmeleri öğrenmeye çalışmıştır. Nitekim Konya'da bahsederken **Babalık** gazetesinin Millî Mücadele'deki önemini ve yerini vurgulamış, bu gazeteyi okuyamadığı günler "kendinde bir eksiklik" hissettiğini söylemiştir.

Son olarak Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet için, "Cumhuriyet döneminin en aydın insanlarından biridir" diyebiliriz. Millî Mücadele yıllarına denk düşen eğitim ve öğretimi bir hayli zorluklar içinde geçmiştir. Çorum ve Yozgat'ta başlayan bu yolculuk, devlet hesabına gönderildiği yurtdışında da çok başarılı bir şekilde sürmüştür. Yurda döndükten sonra da Türk hukuk tarihine ve kültürüne önemli katkılarda bulunmuştur.

Prof. Dr. Ahmet Sevgi:

**DİN DE DEĞİL, DİN EĞİTİMİ VE
DİN ANLAYIŞINDA REFORM LÂZİM!****MUSTAFA
GÜDEN**

Prof. Dr. Ahmet Sevgi birkaç yıl önceki söyleşimizden sonra üç yeni eser kaleme aldı ki bunlar üzerine konuşmasak olmazdı. Zaman zaman gündeme sokulan "dinde reform" söylemlerine karşı durup, dinde değil, din anlayışında reform yapılmasını savunan Sevgi, bu konuyu "Din Anlayışında Reform" adlı kitabında etraflıca anlatıyor. "Beyitler Arasında" adlı eserinde ise "Elimde imkân olsa okullara atasözü ve deyimler dersi koydururdum" diyor ki bu ifade bile başlı başına bir sohbet konusudur. "Türk-İslâm Edebiyatı Üzerine Makaleler" de ise İslâmiyet'i seçtikten sonra Türk edebiyatındaki değişim ve dönüşümü anlatan Ahmet Hoca sorularımıza içten cevaplar verdi. Buyurun: Hocam, ülkemizde zaman zaman "dinde reform" diye bir söylem ortaya atılır ve bir zaman gündemi meşgul eder. Siz "**Din Anlayışında Reform**" adlı kitabınızda bu konuyu enine boyuna ele alıp dinde reform olamayacağını ama bugün din anlayışında reform yapılması gerektiğini yazdınız. Dini reforme etmek insanın haddi değildir, bu tespitiniz çok yerinde. Peki din anlayışımızda ne gibi arızalı durumlar var da bunların reforme edilmesini önerdiniz?

Sorunuzun özünü teşkil eden "Din Anlayışında Reform" adlı kitabımızda yer alan 41 ayrı makale var. Bu, en az 41 konuda din anlayışımızı gözden geçirmemiz gerektiğini gösterir. Bunları tek tek ele alacak olursak söz konusu kitabı buraya aktarmamız gerekir. Dolayısıyla, ben bu sorunuza genel anlamda yanlış yahut eksik din anlayışımızı birkaç cümle ile özetleyerek cevap vermek istiyorum:

Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki din "İBÂDÂT" ve "MUÂMELÂT"tan oluşur. İbâdât, Allah ile kul arasındaki ilişkileri, muâmelât ise insanlar arası münasebetleri düzenler. Bize dinin toplumu ilgilendiren kısmı (muâmelât) maalesef

yeteri kadar anlatılmamış. Bize anlatılan dinde ibadetler öne çıkıyor. Söz gelimi "namaz" ibadeti üzerinde -haklı olarak- ısrarla durulur. Ancak namazın gayesinin insanları kötülüklerden alıkoymak olduğu pek anlatılmaz. Hem namaz kılıyor hem de kötülük yapıyorsan, kul hakkı yiyorsan, yalan söylüyorsan bu kıldığın namaz gerçek anlamda namaz olmaz diyen âlimlerimiz ne yazık ki pek yok. Yunus Emre'nin:

"Bir kez gönül kırdın ise bu kıldığın namaz değil,

Yetmiş iki millet dahı elin yüzün yumuz değil"

beytinde dile getirilen namaz anlayışını topluma hâkim kılamamışız. Aynı şekilde; "Kaderde ne varsa o olur.", "Kaderde yazılan başa gelir." "Alın yazısı değişmez.", "Tedbir takdiri bozamaz." vb. anlayışlar da ıslaha muhtaçtır.

Adı geçen kitabımız okunduğunda görüleceği üzere, biz özellikle dinin muâmelât kısmının yeteri kadar anlaşılmadığı/anlatılmadığı, "ibâdât" kısmında da "şekil" in öne çıktığı, "ruh" un ihmâl edildiği kanaatindeyiz.

Aynı kitapta tasavvuf anlayışını sorguladığımız bir yazınız var ve tasavvuf anlayışında reform öneriyorsunuz. Toplumun tasavvuf anlayışındaki yanlışlıklar nelerdir?

Aslında tasavvuf "**güzel ahlâk ve edep**"ten ibarettir. Ancak bu yol, bu güzel anlayış zamanla -eskilerin tabiriyle- "**tağyîrû'ş-şeklî-eclî'l-eklî**" haline geldi. Yani yiyip içme, şöret olma, mürit devşirmek için şekil değiştirme, kılıktan kılığa girme yarışına dönüştü. Hakikî aşk, mecazî aşk, aşk şarabı, meşk şarabı derken işin sonu Mehmet Akif'in ifadesiyle "**Sürdüler Türk'e tasavvuf diye olgun şırayı**" noktasına getirildi ki

bizce bu anlayışı tekrar aslına döndürme yani güzel ahlâk ve edep çizgisine çekme zarureti hâsıl olmuştur. Söz konusu makalemizde bu gerçeği dile getirmeye çalıştık.

Yine aynı kitapta klasikleşmiş namaz sûreleri yerine, namazda okunmak üzere Kur'ân'dan, başka ayetler öneriyorsunuz. Bunun sebebini anlatır mısınız?

Sadece bizde değil, bütün İslâm ülkelerinde -bunlara Arap ülkeleri de dâhil- halk namaz kılarken genellikle "**namaz sûreleri**" dediğimiz Kur'ân-ı Kerim'in son on sûresini (Fîl, Kureyş, Mâûn, Kevser, Kâfirûn, Nasr, Tebbet, İhlâs, Felak ve Nâs) okumaktadır. Müslümanlar -yanlış bir anlayışla- namazı salt ibadet için kıldıklarından dolayı namazda okuduklarını anlama gibi bir çabaları olmamıştır. Bu sebeptendir ki başlangıçtan beri kolaylarına geldiği yahut pratik buldukları için namazda Müslümanların "namaz sûreleri"ni okumaları gelenek haline gelmiştir. Oysa namazın iyiliğe **sevk ve kötülükten menedebilmesi**, namaz kılanın öncelikle okuduğunu anlamasına bağlıdır. Binaenaleyh "namaz sûreleri" yerine; Kur'ân'dan hak-hukuk, adalet, dürüstlük, israf, ahlâk, ana-baba hakkı gibi sosyal hayatı doğrudan ilgilendiren âyetler seçilip -anlamları da öğrenilmek şartıyla- günde beş vakit namazda okunsa ve bu gerçekler hatırlanarak namaz kılınsa eminim namazın gayesi (iyiliğe sevk ve kötülükten menetme) gerçekleşecek ve topluma dürüstlük hâkim olacaktır.

Biz adı geçen kitabımızda bu mülahazalar doğrultusunda, Kur'ân-ı Kerim'den hak, hukuk, adalet, ahlâk, dürüstlük ve emsali konuların öne çıktığı 10 âyet seçtik ve söz konusu âyetleri yer aldıkları sûrelere göre "namaz sûreleri" gibi yukarıdan aşağıya doğru -mealleriyle birlikte- sıraladık ve klasik namaz sûreleri yerine bunların okunmasını teklif ettik.

Mesela, günde en az beş defa şu âyeti namazda okuyan ve mânâsı üzerinde düşünen bir kişi adaletsizlik yapabilir mi?

"Yâ eyyühâlezzîne âmenû kûnû kavvâmîne bi'l-kıstı şühedâe li'llâhi velev

alâ-enfüsiküm evi'l-vâlideyni ve'l-akrabîn. İn-yekün ganiyyen ev fakîran fa'l-lâhü evlâ bihimâ felâ-tettebiû'l-hevâ en-ta'dilü ve in-telvü ev-tu`rizü fe-in-na'llâhe kâne bimâ-ta'melûne habirâ." (Nisa sûresi [4], âyet: 135)

(Ey iman edenler! **Adaleti** ayakta tutan ve kendiniz, ana-babanız ve yakın akrabanız aleyhine de olsa, yalnız Allah için şahitlik eden kimseler olunuz. Zira zengin de olsa, fakir de olsa, Allah onları korumada [sizden] daha öndedir. Nefsinizin arzusuna **uyarak adaletten uzaklaşmayın**. Eğer dilinizi [şahitlik ederken] bükür veya yüz çevirirseniz [bilmiş olun ki] Allah yaptıklarınızdan haberdardır.)

Yani biz diyoruz ki Müslümanlar namazlarında daha çok sosyal konulu âyetler okusunlar, okuduklarını anlasınlar ve anladıklarını da uygulasınlar. Tabii ki bunlar bugünden yarına olacak şeyler değil. Öncelikle din eğitimi anlayışında reform yapmamız gerekiyor.

Toplum "Sakız gevme orucu bozar mı?" türünde sorulara çok alıştırdı. Oruca dair reforme etmemiz gereken yanlış âdetimiz, geleneğimiz var mı?

Bu sorunuza yakınlarda yazdığım bir beyitle cevap vermek istiyorum:

"Sanma ki oruç, sade imsaktan iftara kadar aç durmaktır,

Oruç, bütün nefsanî ve bedenî isteklere gem vurmaktır."

Demek ki oruç sadece imsaktan iftara kadar yiyip içmeden kesilme değildir. Herhangi bir canlıyı sabahleyin boş bir

araziye bağlasanız ve yiyip içecek bir şey vermeseniz o da aç susuz bekler. Yani oruç tutuyorsak bunun nefsimizde bir tezahürü (belirtisi) olmalıdır. Hem oruç tutuyor hem de kötü söz söylüyor, ona buna sataşılıyor ve kalp kırıyoruz, hele hele trafikte daha da canavarlaşıyorsak tuttuğumuz orucun Allah katında bir değeri yoktur. Akşama kadar boşuna aç susuz beklemiş oluruz. Dolayısıyla oruç tutuyorsak bütün nefsanî ve bedenî arzularımıza gem vurmamız gerekir. Aksi halde "oruç"tan bizim için geriye sadece "açlık" kalır.

Hikmetli beyitlerle bezenmiş olan "**Be-yitler Arasında**" adlı eserinizde, "Elimde imkân olsa okullara atasözü ve deyimler dersi koydururdum" diyorsunuz. Sizi bu görüşe sevk eden nedir?

Bilindiği üzere atasözleri bize yüzyılların tecrübe imbiğinden geçmiş hakikatleri öğretir. Bizi hayata hazırlar. Bir bakıma atasözleri bir "hakikatler hazinesi"dir. Ortada böyle hazır bir hazine varken faydalanmamak bizim için hem zaman kaybıdır hem de büyük bir eksiklik. Diğer bir ifade ile atasözlerimizden haberdar olmamak her bir ferdimiz için ayrı ayrı Amerika'yı tekrar keşfe çıkmak anlamına gelir.

Öğrendiğimiz hakikatleri daha net ve daha etkili anlamamız ve anlatmamızı sağladığı için deyimler de çok önemlidir. Bu sebeptendir ki okullarda atasözü ve deyimler dersi olmasını arzu ediyoruz.

Aynı kitabınızda "Erimiş demiri elle yoğurmak" ifadesi yer alıyor. Bu tabiri biraz açar mısınız?

Şeyh Sâdî'nin "Gülistan" adlı eserinde şöyle bir hikâye anlatılır:

İki kardeş vardır, biri zengin diğeri fakir. Zengin olan geçimini padişaha hizmet ederek sağlamaktadır. Fakir olansa kendi alın teriyle geçinmektedir. Zengin kardeş, fakire "Eğer padişah hizmetinde çalışsaydın bu zahmetlerden kurtulur, hem de zengin olurdu" deyince fakir olan "Keşke sen de zahmete katlanıp çalışsan ve padişaha kulluk zilletinden kurtulsaydın. Büyüklerin dediği gibi, kendi alın teriyle geçinmek, padişah huzurunda altın kemer bağlanıp dikil-

mekten daha şereflidir" şeklinde mukabelede bulunur.

Sâdî bu küçük hikâyeyi şu beyitle özetler:

Be-dest âhen-i teft kerdan hamîr

Bih ez-dest ber-sîne pîş-i emîr.

(Kızarmış demiri el ile yoğurmak, padişah huzurunda el pençe divan durmaktan iyidir.)

Ben de Sâdî gibi düşünüyorum. Yaratılmışların en şerefli olan insanoğlu Allah'tan başka kimsenin önünde eğilmez. Dolayısıyla, şunun bunun huzurunda el pençe divan durmaktansa kızarmış demiri elle yoğurmayı tercih ederim.

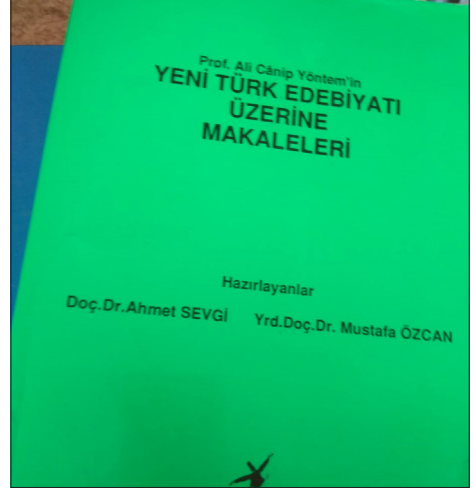
"Türk-İslâm Edebiyatı Üzerine Makaleler" adlı kitabınızda İslâmiyet sonrası

Türk edebiyatına dair önemli tespitler yapıyorsunuz. İslâmiyet sonrası edebiyatımız hakkında kısa bilgiler rica edebilir miyiz, nasıl bir dönüşüm yaşanmış? Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten sonra diğer birçok müesseselerini olduğu gibi edebiyatlarını da değiştirdiler. Arap ve Farslardan aldıkları "vezin", "tür", "konu" ve "şekil"lerle İslâmî bir dünya görüşü çerçevesinde yeniden oluşturulan bu edebiyatın en bariz vasfı şüphesiz dinî oluşudur. İslâmî Türk edebiyatının -elde bulunan- ilk yazılı kaynakları "Kutadgu Bilig" ve "Atabetü'l-hakâyık"ın şekil ve muhtevaları bunu gösteriyor.

13 ve 14. asırlarda Anadolu'da teşekkül eden Türk edebiyatında da dinî-tasavvufî unsur ağırlıktadır. Ancak Hoca Dehhânî ile başlayan ve 15. yüzyılda Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî ile gelişen bir de hüsnîyat edebiyatı vardır ki boynuz kulağı geçer misali Tanzimat'a kadar aralıksız -takriben- altı yüz yıl devam etmiş ve bu uzun zaman zarfında yüzlerce edip yetişmiş, binlerce eser kaleme alınmıştır. Bugün bir şeyler yazıp çiziyorsak bunu, çünkü bu zengin mirasa borçluyuz.

Aynı kitabınızda Türkçeyi dünya dili haline getiren şairlerden ve Türk dilinin hikmetli beyitlerinden bahsediyorsunuz. Okuyucularımız için bu iki konuyu özetle anlatabilir misiniz?

Her klâsik edebiyat gibi Divan edebiyatı da kâideci bir edebiyattır. Dolayısıyla, Divan şairlerine göre şiir bir mûsikî-

dir ve aruz vezniyle yazılır. Onlar için "güzel tasvir", "güzeli tasvir"den önce gelir. Şairler "ne söyleyecekleri"nden ziyade "nasıl söyleyecekleri"nin peşindedirler. Yani onlara göre "üslûp", "konu"dan daha önemlidir. Bu sebeptendir ki klâsik şairlerimiz kelime seçmek (intihâb-ı kelimât), sözü tartmak (sühan-senc), az sözle çok mânâ ifade etmek (icâz) gibi birtakım prensiplere sıkı sıkıya bağlıdır. Bizce, XIII. asır Anadolu Türkçesinin XV. yüzyılda ulaştığı güzelliğin temelinde, Divan şairlerinin bu prensipleri kuvveden fiile çıkarmış olmaları yatmaktadır.

Klâsik Türk Edebiyatı incelendiğinde önemli bir kısmını hikemî şiirin teşkil ettiği görülür. Bağdatlı Rûhî'den Ziya Paşa'ya uzanan bu hakîmâne söyleyiş, Türk edebiyatına vecîze yahut atasözü niteliği taşıyan nice güzel mısra ve beyit kazandırmıştır.

Nâbî'nin:

"Sözde darb-ı mesel îrâdına söz yok ammâ

Söz odur âleme senden kala bir darb-ı mesel"

beytinde dile getirdiği bu hikemî şiir geleneği özellikle klasik edebiyatımızda her zaman için var olagelmıştır. "Dîvan"lar bunun canlı örnekleridir. Klasik şiirimiz bu gözle incelenebilse kim bilir ne kadar hikmetli beyitler çıkar karşımıza?.. İ. Hilmi Soykut'un, "Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle dolu UNUTULMUZ MISRALAR" adlı

eserinde bu hikmetli beyitleri büyük ölçüde bir araya getirmiş olduğunu da belirtelim.

Hocam, son kitabınızda yayınlanmış yirmi üç eseriniz olduğunu söylüyorsunuz. Yazdığınız bu kitapların bir listesini buraya kaydedebilir miyiz?

Söz konusu kitaplarımı "Bilimsel Kitaplarım" ve "Denemelerim" başlığı altında şöyle sıralayabilirim:

Bilimsel Kitaplarım:

- 1- Latîfî'nin İki Risâlesi: Enîsü'l-füsahâ ve Evsâf-ı İbrâhîm Paşa, Konya-1986.
- 2- Hikâye-i Garîbe, Konya-1992. (Saim Sakaoğlu ile)
- 3- Merdümî, Tuhfetü'l-İslâm, Konya-1993.
- 4- Latîfî, Subhatü'l-Uşşâk, Konya-1993.
- 5- Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri (Mustafa Özcan'la) Konya-1995.
- 6- Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri (Mustafa Özcan'la) İstanbul-1996.
- 7- Prof. Dr. Erol Güngör Anısına Armağan, (Editör: Ahmet Sevgi) Konya-1998.
- 8- Molla Câmî'nin Erba'in'i ve Manzûm Türkçe Tercümeleri, Konya-2000.
- 9- Duhânî-zâde Ali Çelebi, Mir'âtü'l-Akâid Tercümesi, Konya 2013.
- 10- Cezerî Kâsım Paşa, Sâfî Dîvânı (Hakan Sevindik'le) Konya 2016.
- 11- Türk-İslâm Edebiyatı Üzerine Makaleler, Konya-2024.

Denemelerim:

- 1- Sevgi Gözüyle Denemeler, Konya-1999.

- 2- Zihniyet Değişimi, Konya-2002.
 3- Türkçenin Acı Günleri, Konya-2003.
 4- Beyitlerin Gölgesinde, Konya-2004.
 5- Yazıyorum Öyleyse Varım, Konya-2005.
 6- İman ve İsyân Şairi Mehmet Akif, Konya-2011.
 7- Ötelerden 33 Kişi, Konya-2012.
 8- Beyitlerin Gölgesinde (İlaveli 2. Baskı) Konya-2013.
 9- Aczimin Giryesi, Konya-2013.
 10- Kültür-Sanat Yazıları, Konya-2014.
 11- Sosyal Meseleler, Konya 2016.
 12- Yazıyorum Öyleyse Varım, (2. Baskı) Konya 2019.
 13- Tiryaki Sözleri'nin Gölgesinde, Konya-2020.
 14- Din Anlayışında Reform, Konya-2020
 15- Türkçenin Acı Günleri, (2. Baskı) Konya-2020
 16- Beyitler Arasında, Konya-2023
 Hocam ağızınıza ve kaleminize sağlık, çok teşekkür ederim.
 Ben de teşekkür ederim. İyi çalışmalar...
 **

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ KİMDİR?

1953 yılında Mersin'in Mut kazasına

bağlı Sakız Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde, orta tahsilini Adana'da tamamladı. Yüksek tahsilini Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde bitiren Sevgi, 1983'te Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak tayin edildi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans ve Doktora yaptı. 1988'de Yardımcı Doçent, 1994'te Doçent, 2002'de Profesör oldu. 1996-2001 yılları arasında SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü de yapan Ahmet Sevgi'nin bugüne kadar yayınlanmış yirmi üç kitabı ve çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Millî ve milletlerarası kongrelerde bildiriler sunan, çeşitli ilmî dergilerde makaleler neşreden A. Sevgi, "Millî Kültür", "Türk Kültürü", "Türk Edebiyatı", "Türk Yurdu", "Kültür Dünyası", "Yedi İklim" gibi dergilerin yanında Son Havadis, Son Çağrı, Ayyıldız, Yeni Çağ gibi gazetelerde de edebî yazılar yazdı. 16/08/2017 tarihinde emekliye ayrılan Prof. Dr. Ahmet Sevgi hâlen yazı ve kitap çalışmalarına devam etmektedir.

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

هست ایمانش برای خواست او
نی برای جنت و اشجار و جو

İmanı, O'nun dileği, O'nun rızası içindir;
cennet için, ağaçlar, ırmaklar için değil.

(Hz. Mevlânâ)

MÜMİNLER

Kimi mümin Allah rızası için gözyaşını sel eder,
Kimi mümin de tâ dünyadan hûri ve gılmana el eder.

19 Nisan 2024

(Ahmet Sevgi)

BAHAR, ÇOCUK, İNSAN

- Güneşi parlak olduğu için çok severim.

-Ben sarı olduğu için.

-Sıcacık olduğu için.

-Ben Mayıs ayında doğmuşum. Güneşin çıkpıp, ağaçların çiçeklendiği zamanda. Bunun için de güneş ışığı gerekli, dedi babam. Ben de bu yüzden seviyorum güneşi.

Önceki gün, şehir dışından dönerken, radyo programındaki çocukların, cıvıltılı seslerinden dinlediğimiz cümlelerdi bunlar. Çocuk tiyatrosu yayınlanıyordu radyoda.

Konusu sanırım galaksi ya da güneş sistemiydi. Biz eşimle o kısma çok takılmadan, çocukların capcanlı, neşeli, berrak seslerine odaklanmış, hipnotize olmuş bir şekilde uzun süre dinlemiştik konuşmalarını.

Ne heyecanlı anlatıyorlar, kendilerine anlatılanı dinliyorlar ve ardı sıra sorular soruyorlardı öğretmenlerine. Kıpır kıpırdılar, tıpkı baharın gelmesi gibi.

90 belki de 100 km hızla ilerlediğimiz aracımızın camından dışarı bakıyordum, gökyüzünden bir kuş sürüsü süzülmekteydi. Radyodaki çocuklardan birinin söylediği gibi, ağaçlarda çiçekler hafif esinti ile salınıyorlardı. Demek ki onlar da yeni bir bahara kavuşmanın heyecanı ile yazı hazırlıyorlardı kendilerini.

Uzun süre dinledim bu hissiyatla programı.

SERPİL
YALÇINKAYA

Sonra program bitti, yol bitti. Evimize geldik ve silindi gitti zihnimden.

Bugün durakta otobüsümü beklerken, karşıdaki okula geçmek için, kaldırımda durmuş, yoldan geçen araçları bekleyen, sırtlarına çocuklarının çantasını takmış anneler ve ellerini tutmuş çocuklarını görünce zihnim de bana tiyatroydaymışım gibi bir oyun sergiledi sanki.

Bir sürü anne, abla, abi... Ellerinden tutan okul formalı çocuklar...

Okulun önüne araçlarını park etmeye çalışan öğretmenler, karşı durakta otobüs bekleyen liseli gençler... Her şey çok sevimli geldi gözüme o an. Halbuki aylardır bu saatlerde, bu duraktan otobüse biniyor; bu ve buna benzer manzaraları her gün görüyordum. Ne olmuştu da bugün her şey ve herkes çok sevimli gelmişti bana.

Durağın sağ arka çaprazındaki hırdavat dükkanının kepenklerinin açılma sesini ve hırdavatçıya "Selamün Aleyküm" diyerek durağa doğru yürüyen, her gün aynı otobüse bindiğimiz- Sanırım 8-10 durak ilerdeki,

küçük bir manifatura dükkanını işletiyordum. amcanın sesini duydum.

Araçlar caddeden vızır vızır geçiyor, çocuklar karşıya geçiyor, geçmeye çalışıyor; kimi gençler otobüse yetişmek için koşturuyor, selamlaşarak durağa gelen amcadan hacı miski kokuları etrafa yayılıyor, sağa sola sinyal vererek bekleyen araçlara arkadan gelen araçlar korna çalıyor, vs., v.s.

Herkesin belli bir amacı var, herkes kendince bir şeyler yapıyor, dışardan baktığınızda küçük bir kaos yaşıyordum aslında sabahın o ilk saatlerinde.

Hani karınca sürüleri vardır, yol üzerlerinde, üzerlerine basmaktan çekindiğimiz. İp gibi düzgün bir sırada ilerlerler. Hepsinin yönü, boyutu ve hızı aynıdır. Yukardan bakan biz insanlar, onları İnce hesaplanmış bir düzen üzerine ilerlediklerini görürüz, ne bir milim sağa sola kayma görürüz ne de sırayı bozanını.

Biz insanlara da bizim karıncalara baktığımız gibi yukardan baksalar diye düşündüm. Sıra yok, boyut eşitliği yok, o an için görünürde olan ortak bir amaç yok... Çok daha hızlı hareketler var, farklı farklı yönler ve araçlar var. Ama çok daha sevimli, heyecanlı, kıpır kıpır bir şeyler var sanki...

Neyse deyip gelen otobüse binmiş, sağ arka koltuklardan birine oturmuş, kafamı cama yaslamıştım. Her gün olduğu üzere, otobüsün ilk durduğu durakta aşağıda bizi bekleyen sarı, uzun düz saçlı, siyah gözlüklü kıızı, hafif göbekli orta yaşlı adamı, elele tutuş-

muş, sırtlarında okul çantalı iki kıızı ve bugün ilk kez gördüğüm diğer birkaç kişinin binişini izledim.

Her biri farklı hissiyatta, kaç insan vardı şu an bu aracın içinde.

Aracı kullanan kişi şu an ne düşünüyor, nasıl bir hayat sürüyordu acaba. Ya da şu sarı, düz saçlı, az da sarışın olmanın getirdiği havasıyla karşıdaki koltuğa oturan genç kıızı, otururken neler geçiyordu acaba zihninde.

Yahut kendisine yer vermeye çalışan çocuğa "Otur sen guzum, orası yüksek, çıkamam ben o koltuğa" diyen yaşlı teyze, nasıl bir hayat akışı içerisinde, hangi düzenini sağlamak için binmişti az önce bu otobüse...

Ne demişti Şeyh Galib:

"Hoşça bak zatına kim zübde-i alemsin sen,

Merdüm-i dide-i ekvam olan ademsin sen."

Herkesin kendine has bir yaşamı, kendine has bir değeri, değer yargısı; belki de değersizliği vardı kendince şu alemde...

Uff... nerden gelmişti sabah sabah bu derin düşünceler zihnime... Bir yandan felsefe mi yapıyorum şimdi diye düşünürken, zihnimin diğer tarafında da Candan Erçetin ahenkli ahenkli söylüyordu habire:

"Bahar geldiğinde mi ben böyle olurum?

Yoksa böyle olduğumda mı gelir bahar?

Ayrıca bunun seninle ne ilgisi var?"

Biliyorum, hep şu tiyatro oyunundaki neşeli neşeli konuşan meraklı çocukların işiydi bu...

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

DİNÎ KIBİR VE GURUR

Bir mümin için en tehlikeli hastalık dinî kibir ve gururdur,

Bu hastalık İslâmî hayatı da öldürür, zira habis bir urdur.

19 Nisan 2024

(Ahmet Sevgi)